

InDret

Un nyap massa car

Comentari a la STS, 1a, 23.1.2003

Marc-R. Lloveras
Facultat de Dret
Universitat Pompeu Fabra

Working Paper núm: 172
Barcelona, octubre de 2003
www.indret.com

Sumari

1. Introducció
2. Els fets
3. Iter processal
4. Responsabilitat de l'asseguradora malgrat l'exoneració de la subministradora
5. Responsabilitat del propietari per danys causats a tercers
6. Irrellevància de la conducta de la víctima mortal
7. Absolució de la subministradora
8. Absolució de la distribuïdora i instal·ladora local

1. Introducció

La STS, 1a, 23.1.2003 (Ar. 606; MP: *Clemente Auger Liñán*) resol un cas de danys ocasionats per una explosió de gas en un habitatge particular que causà una mort i danys materials a diversos habitatges colindants.

El TS confirma la sentència de l'Audiència que, revocant la primera instància, condemnà en virtut del contracte d'assegurança a *La Unión y El Fénix* al pagament de diverses indemnitzacions pels danys materials als habitatges, per un import total de 28.509.080 ptes i al pagament d'una indemnització de 8.000.000 ptes a la vídua de la víctima mortal que causà l'explosió.

De les set demandes presentades cinc ho són contra l'empresa subministradora de gas, *Repsol Butano SA*, a més de la seva asseguradora, i contra la instal·ladora *local Gas Cuenca SL*. Tant *Repsol* com *Gas Cuenca* són absoltes de tot tipus de responsabilitat. No obstant, les perjudicats obtenen una indemnització d'acord únicament amb l'assegurança contractada per *Repsol*. L'asseguradora condemnada no respon doncs com a asseguradora de *Repsol* cobrint la seva responsabilitat sinó gràcies a que el contracte de subministrament de gas fa beneficiaris als clients de *Repsol* en cas de sinistres derivats del consum domèstic de gas amb una cobertura màxima de 5.000.000 ptes.

Les altres dues demandes es van dirigir també contra el propietari del pis on es produí l'explosió (*Pedro G. L.*) i en una es demanda a més als hereus de la víctima mortal (*Juan Francisco L.S.*). Únicament en una d'aquestes dues demandes el propietari del pis també es condemnat, solidàriament, al pagament de la indemnització fixada. En l'altra els demandants es van conformar amb la condemna de l'asseguradora per part de l'Audiència.

2. Els fets

El 12 de novembre de 1990 es produí una explosió de gas a la cuina d'un pis, propietat de *Pedro G. L.*, situat al carrer *Mariano Pozo* de la localitat de *Huete*, municipi d'uns 2.300 habitants de la província de Conca. L'explosió es produí unes 45 hores després que el propietari hagués sortit del pis i causà la mort de *Juan Franciso L. S.* i danys a diversos pisos del mateix edifici i en alguns altres de colindants.

En el procés s'acredità que l'explosió fou efectivament conseqüència d'una acumulació de gas i que uns mesos abans, el març de 1990, el propietari, que havia adquirit l'habitatge també uns mesos abans, tot i que no consta la data, havia realitzat obres de modificació de la instal·lació. Les obres consistiren en el trasllat de la caldera de la calefacció de gas propà des de l'interior de la cuina a la terrassa (galeria), la qual estava parcialment coberta tot i formar part de mateixa habitació i en la substitució de la cuina de gas per una d'elèctrica (vitroceràmica). Aquesta obra, que es qualifica unànimement pels perits judicials com a nyap (*chapuza*), fou realitzada per una persona no tècnica, per alguna persona que no era instal·lador de gas, cosa que s'acredita ja que es van utilitzar tècniques no permeses com ara soldadures d'estany. Malgrat l'afectació de la

instal·lació de gas el propietari no en donà notícia ni a la subministradora ni a la instal·ladora, tampoc acredità durant el procés qui l'havia realitzat (cosa que permet pensar que fou ell mateix) i el que sembla encara més greu: no acredità si s'anul·là o no la instal·lació, conducció i accés del gas a la instal·lació antiga.

Pel que fa al mort sembla que el propietari del pis li havia encarregat que encengués la calefacció i en el moment de fer-ho, sigui per acumulació prèvia de gas o sigui per una manipulació negligent de la clau de pas o de la caldera, es produí l'explosió.

La sentència no aclareix les circumstàncies concretes de l'explosió, quelcom que no es inhabitual en les sentències que resolen els plets plantejats per explosions de gas ja que es considera suficient la determinació d'alguna o algunes circumstàncies com a possibles explicacions de l'explosió sense que la causa concreta quedi absolutament determinada: en el present cas la possibilitat que el propietari del pis hagués deixat alguna clau o conducció oberta al marxar del domicili o bé la manipulació de la clau de l'antiga cuina o de la caldera de la calefacció per part de la persona que resultà morta.

3. *Iter processal*

La SJPI, núm. 2 Tarancón, de 8.6.1996, desestima totalment les demandes presentades. Alguns demandants presentaren recurs d'apel·lació, resolt per la Sentència de l'Audiència Provincial de Conca, secció 1a, de 22.4.1997, que els estimà parcialment.

El recurs de *Pedro A. B.* es dirigí únicament contra l'asseguradora confirmant-se doncs l'absolució de la resta de demandats *Repsol, Gas Cuenca* i tant el propietari del pis com els hereus de la víctima mortal. Aquesta darrera absolució ens deixa sense la possibilitat d'analitzar més a fons la conducta de la víctima mortal, però no pas la del propietari del pis ja que aquest sí que quedà inclòs també en el recurs de *Constancio* i *Gloria* essent condemnat com a responsable, solidàriament amb l'asseguradora. Per aquests i la resta de demandants el recurs presentat i mantingut contra la SJPI comporta l'atorgament de les següents indemnitzacions.

<i>Pedro A. B.</i>	2.156.080 ptes
<i>Constancio C. S. i Gloria S. P.</i>	1.500.000 ptes
<i>Vicente S. S., Irene L. A.</i>	5.039.830 ptes
<i>Rosa A. B. (i herència jacente)</i>	6.147.080 ptes
<i>Rosa A. B. (mort del marit)</i>	8.000.000 ptes
<i>Antolín S. de la F.</i>	3.784.330 ptes
<i>Ramiro C. C.</i>	4.877.130 ptes
<i>María Isabel, Eduardo i Domingo A. M.</i>	5.004.630 ptes

Un total doncs de 36.509.080 ptes distribuïts en 8.000.000 ptes per una defunció, xifra de la que no s'aporta cap referència addicional sobre si inclou únicament el dany moral o també el dany

patrimonial ja que probablement deriva de la xifra assegurada pel aquesta mena de supòsit i la resta (28.509.080 ptes) pels danys que semblen únicament materials en els pisos colindants.

L'Audiència també condemna al propietari del pis, però únicament en la demanda que es dirigí i mantingué contra ell, amb caràcter solidari amb l'asseguradora, al pagament de la indemnització per danys a *Constancio i Gloria*, fixada en 1.500.000 ptes.

D'aquesta sentència, confirmada pel TS, podem destacar els aspectes que són objecte de comentari tot seguit. En primer lloc, la responsabilitat del propietari del pis, i de la companyia asseguradora, al marge de l'exoneració de responsabilitat de *Repsol* i sense entrar a analitzar la conducta de la víctima mortal; i, en segon lloc, l'absolució de *Repsol* i de *Gas Cuenca*.

4. Responsabilitat de l'asseguradora malgrat l'exoneració de la subministradora

L'Audiència condemna a *La Unión y el Fénix* al pagament de les xifres esmentades fins el límit de la cobertura contractada (5.000.000 ptes) i proporcionalment en el seu defecte. Les quanties per les que es condemnada son clarament superiors però la companyia no recorre aquest extrem. L'asseguradora respon doncs al marge de l'exoneració de responsabilitat de la subministradora en virtut del contracte d'assegurança subscrit entre totes dues per a la cobertura dels sinistres de que puguin ser víctimes els seus clients. Es tracta doncs d'una assegurança annex o incorporada al contracte de subministrament que permet als perjudicats d'aquest cas rebre alguna mena d'indemnització però sense que es tracti, en cap cas, de la cobertura de l'assegurança sobre la responsabilitat civil de la subministradora.

5. Responsabilitat del propietari per danys causats a tercers

La responsabilitat del propietari del pis on es produeix una explosió de gas, tot i que no sigui la norma general ja que en la majoria de casos la responsabilitat s'atribueix a la companyia subministradora, com a mínim parcialment, ha estat declarada amb relativa freqüència en la jurisprudència recent. En moltes ocasions la responsabilitat queda en l'àmbit del propietari quan és ell mateix qui demanda mitjançant la coneguda culpa exclusiva (arts. 25.1 i 28.1 *-a contrario* LGDCU i art. 9 LRCPD) que es manifesta en casos en que s'imputa a la víctima un manteniment defectuós o negligent de la instal·lació - entre d'altres SSTS, 1a, 18.2.2000 i 11.9.2001 i SSAP, Cantàbria 22.5.2001 i Biscaia 7.2.2001- i quan es considera que la instal·lació ha estat manipulada per la víctima de manera negligent - per exemple, per no haver tancat la clau de pas en les SSAP Còrdova 19.1.2001 i Navarra 28.5.2001; per haver efectuat alguna mena de trasllat (SSAP Alacant 27.9.2001 i Madrid 18.12.2000) o per haver introduït modificacions o nous electrodomèstics (SAP Cadis, 3.12.2002) -.

En altres ocasions la culpa del propietari serveix de fonament per establir la seva responsabilitat en solitari o solidàriament amb la subministradora pels danys patits per tercers –entre d’altres, SSAP Guadalajara 10.11.2000 i Àlaba 16.5.2001-.

La responsabilitat del propietari s’ha donat fins i tot en casos en què no és materialment el causant de l’explosió. En algunes ocasions respon com a tal propietari, simplement, pel fet de ser-ho i tenir contractat el subministrament de gas mentre que en algunes altres ocasions respon en considerar existents alguns deures especials de tutela sobre terceres persones- així, per exemple SSAP Balears 11.1.2000, Barcelona 5.6.2000 i Badajoz 10.9.2001-.

En el cas que aquí comentem trobem una conducta que tant l’Audiència com el TS no dubten en qualificar de negligent remarcant com els perits judicials qualifiquen les obres fetes pel propietari com una “chapuza” (FJ 2). Aquestes obres comporten una manipulació negligent de la instal·lació cosa que fonamenta la imputació de responsabilitat al propietari. L’obra, que el TS qualifica fins i tot com a imprudent (FJ 2) comporta una omissió del deure de cura que recau sobre el propietari d’acord amb l’aleshores vigent art. 97.7 del Reglament General del Servei Públic de Combustibles, aprovat per Decret de 26.10.1973. Però a més aquesta negligència material del propietari es complementa amb l’incompliment del deure de comunicació a la subministradora de les obres realitzades, i que poden afectar a la instal·lació, d’acord amb el contracte de subministrament subscrit per la comunitat, quelcom que serà determinant també per l’absolució de les empreses subministradora i distribuïdora. La clàusula estableix clarament el deure del propietari que: “ se comprometía a no modificar la instalación ni elementos sin comunicarlo previamente al distribuidor y se prohibía expresamente cualquier manipulación en la instalación por personal ajeno a ella”.

El propietari condemnat recorre la consideració de la seva conducta com a culposa però el TS no té cap mena de dubte considerant que la culpa “ha quedado de forma terminante y prolija acreditada”. El TS també ho considera així pel cas que l’accident hagués estat conseqüència d’allò que la sentència impugnada qualifica com a errada humana en el cas que la causa de l’acumulació de gas hagués estat l’oblit de la clau o de la conducció oberta al marxar de l’habitatge.

6. Irrellevància de la conducta de la víctima mortal

El TS no analitza expressament la conducta del mort, Sr. L. S., que, segons sembla, encengué la calefacció del pis o manipulà la cuina per encàrrec del seu propietari produint-se l’explosió durant alguna d’aquestes operacions. Però per a qualsevol d’ambdues el TS considera que el propietari també seria responsable, suposem que ex art. 1903 CC i amb una interpretació extensiva, ja que encarregà “un cometido que exigía extremar toda clase de precauciones y cuidados, en razón a la materia altamente peligrosa con la que se actuaba” (FJ 3).

Com és sabut, la responsabilitat derivada de l'art. 1903 CC es fonamenta sempre en alguna mena de relació de dependència que se sol plasmar, com a mínim, en una certa posició de garant de qui ha d'assumir la responsabilitat per fet aliè. La narració fàctica del TS queda en aquest punt incompleta ja que encendre una calefacció de gas no suposa un acte tant arriscat com aquí ho sembla entendre el TS ja que és una operació que fan cada dia milions de persones malgrat que siguin d'edat avançada i que tinguin el sentit de la vista, o fins i tot l'olfacte, considerablement disminuït. Segons sembla el propietari havia habitat el pis únicament el mes anterior a l'explosió i havia encarregat a *Juan Francisco* que fes alguna mena de manteniment en el pis com ara encendre'n la calefacció. Tot això ens apropa a la idea de la culpa de la víctima, però aquest extrem no s'analitza per part del TS.

En algun altre cas aquestes mateixes circumstàncies – fonamentalment l'edat avançada- han estat tingudes en compte pel TS per a mostrar la culpa de la víctima per haver-se comportat imprudentment (SAP Balears 11.1.2000), tot i que en altres ocasions també ha servit per a l'atribució de responsabilitat al propietari del pis al considerar-se que tenia algun deure especial de tutela respecte de la persona que causa efectivament l'explosió (SAP Badajoz 10.9.2001). Però cap dels dos extrems s'afirma en cap moment en el nostre cas.

Això provoca algun dubte ja que per un costat encendre la calefacció estant en un mal estat físic es podria considerar culpa de la pròpia víctima que hauria doncs d'assumir el risc de la seva conducta. Però la no determinació exacta de la causa de l'explosió enfosqueix la resposta ja que la intervenció de la víctima pot interferir en el resultat final, especialment si es produí per una manipulació per part de la víctima de la clau de la instal·lació antiga o de la caldera, sense que, no obstant, el TS ho consideri rellevant.

Si considerem que l'explosió es produí per haver-se deixat oberta l'aixeta la decisió del TS ens pot semblar correcta però fonamentant-se no pas en el risc d'una operació senzilla sinó en la negligència prèvia del propietari del pis no advertida per la víctima. Per a això però hauria d'afirmar-se més clarament la relació causal i la irrellevància de la conducta de la víctima com a interrupció del nexa causal – tant per a si mateix, ja que la seva vídua resultarà indemnitzada, com per als tercers afectats- o bé s'hauria de fonamentar en algun deure especial de tutela entre el propietari i la víctima. Però el TS no aprofundeix en el tema i es limita a donar per bona la condemna fixada per l'Audiència.

7. Absolució de la subministradora

Tant la subministradora com la distribuïdora son absoltes i exonerades de responsabilitat. Cap de les dues ha incomplert cap de les seves obligacions reglamentàries i això és determinant de l'absolució. El TS entén que no existeix nexa de causalitat entre les conductes d'ambdues i el dany produït.

En primer lloc, i pel que fa a la subministradora, es considera perfectament clar que l'explosió no es produí a conseqüència de cap etiologia estranya del gas sinó a l'interior de l'habitatge i per omissió de la precaució deguda per part del propietari. Per tant, *Repsol* no pot ser condemnada per haver subministrat gas defectuós ni tampoc per haver-lo subministrat defectuosament.

No existeix doncs ni producte defectuós ni servei prestat defectuosament cosa que, d'altra banda, exclou clarament la genèrica al·legació de la responsabilitat per risc (FJ 10). El risc rellevant no el va generar la subministradora amb la seva conducta sinó el propietari del pis. El recurs a l'anomenada teoria o doctrina del risc no és res d'estrany ja que en algunes ocasions els tribunals han condemnat a la companyia subministradora de gas recolzant-se quasi exclusivament en aquesta doctrina, val a dir però que amb una fonamentació generalment més aviat pobre (SSAP Madrid 28.1. i 7.2.2000; Barcelona 2.5.2000). Però en el present cas el TS no té cap mena de dubte sobre l'existència de culpa del propietari la qual elimina la possible imputació per risc rellevant a la companyia (FJ 14) cosa que, d'altra banda, reforça la inexistència de nexa causal.

En el mateix sentit tampoc es pot responsabilitzar la companyia aplicant la LGDCU entenent que en establir un règim de responsabilitat objectiva això ja és suficient. Per més que el sistema sigui de responsabilitat objectiva (art. 28.2) i que hi estigui expressament inclòs el gas, la imputació de responsabilitat al fabricant o subministrador d'un producte o servei requereix en tot cas l'existència de relació causal, quelcom que en el present cas no es produeix i queda, a més, totalment exclosa en haver-se determinat la culpa del propietari cosa que impedeix considerar que el dany derivi d'un ús correcte del producte o del servei.

Així doncs, el recurs intenta la declaració de responsabilitat de *Repsol* amb la doctrina del risc, del risc passa a la responsabilitat objectiva i d'aquesta tornem a la responsabilitat per negligència, la qual també es descarta. Els recurrents argumenten la imputació de responsabilitat a *Repsol* per un suposat incompliment dels deures reglamentaris consistents, d'acord amb el RD 2913/1973, en les inspeccions periòdiques que anualment han de comprendre com a mínim el 25% dels abonats i, d'acord amb el RD 1384/1986, en l'obligació de revisió de la instal·lació cada quatre anys.

Els recurrents al·leguen aquí la infracció de l'art. 1902 CC considerant l'incompliment com una conducta capaç de ser considerada com a negligent als efectes d'imputació de responsabilitat. Però *Repsol* havia complert amb les seves obligacions ja que consta la visita d'inspecció realitzada el 26.8.1987. La inspecció era doncs vigent sense que el TS inclogui cap referència a la seva possible incorrecció. Val a dir que si la revisió constés únicament com a realitzada això no determinaria en tot cas l'exoneració de *Repsol* com es podria deduir de la migrada declaració del TS (FJ 5) ja que la revisió podria haver estat incorrecta. Amb això no s'aplica en aquest cas el que en d'altres apareix com un augment de la diligència per sobre del compliment dels deures reglamentaris (entre d'altres STS 25.10.2000, SSAP Astúries 18.07, Badajoz 5.10, Barcelona 20.6, Palència 22.5.2000 i València 10.1.2003; en un sentit similar malgrat l'existència d'altres circumstàncies es pot destacar també la recent STS 14.7.2003, la qual però ha de relacionar-se amb la STS 23.12.1995 al tractar-se del mateix accident).

8. Absolució de la distribuïdora i instal·ladora local

Per a la distribuïdora local *Gas Cuenca SL* s'intenta també la seva condemna ex art. 1902 CC com a encarregada del manteniment, conservació i inspecció de les instal·lacions i dels aparells de consum. El TS considera que la relació contractual existent entre Gas Cuenca i la comunitat de propietaris no pot servir per a imputar-li responsabilitat ja que la demanda fou presentada per danys extracontractual. Però, més enllà d'això, la responsabilitat d'aquesta empresa queda clarament fora de lloc en estar clar que la causa de l'accident fou la realització de les obres ja esmentades per part de personal aliè a l'empresa i no tècnic, i sense haver-ho posat, ni abans ni després, en el seu coneixement.

La manca de comunicació a l'empresa instal·ladora de les obres de modificació de la instal·lació, que, d'altra banda, comporten ja un incompliment del contracte de subministrament, provoquen lògicament que aquesta no en tingui coneixement i que només pogués arribar-hi, hipotèticament, quan, d'acord amb les seves obligacions reglamentàries, es produís la següent revisió de la instal·lació – que d'altra banda ha de fer-se també a instància del particular en períodes de cinc anys-: la revisió anterior era vigent i no s'havia realitzat negligentment sense poder, per tant, detectar l'anomalia en la instal·lació ja que l'obra que la modificà encara no s'havia realitzat.

El TS (FJ 7) recorda, a més, que fins i tot en el cas que la instal·ladora tingués el deure de realitzar les inspeccions "*difícilmente las hubiera podido practicar habida cuenta que, como declaró el propietario..., dicha vivienda solo la había habitado durante el mes anterior al siniestro...*". El TS es refereix aleshores a una clàusula contractual, que no transcriu, per a reafirmar que aquesta circumstància exclou totalment la possible responsabilitat de la instal·ladora ja que "*si el escape se produjo a través de esa defectuosa instalación, en virtud de..la condición 11ª del contrato, la responsabilidad correspondía al titular del piso y por él debía ser asumida íntegramente*".

En el cas que no s'hagués dut a terme la revisió cal tenir en compte que això tampoc determinaria la responsabilitat únicament de l'empresa. Així la responsabilitat s'ha establert també en algunes ocasions amb caràcter solidari entre el propietari que manipula la instal·lació i l'empresa que incompleix el seu deure reglamentari (entre d'altres SSAP, Guadalajara, 10.11.2000 i Àlaba 16.5.2001).

L'existència de culpa o negligència del propietari i el seu efecte exonerador sobre les empreses subministradora i instal·ladora determina que no tingui ja sentit la condemna a aquestes empreses ni utilitzant l'anomenada doctrina del risc (FJ 10) ni tenint present que la LGDCU estableix un règim de responsabilitat objectiva (FJ 14) ja que es considera que no existeix el sempre necessari nexa de causalitat. Així doncs, la realització d'una obra de modificació de la instal·lació de gas per part del propietari sense haver-la comunicat ni a l'empresa subministradora ni a la instal·ladora havent aquestes complert prèviament els seus deures

reglamentaris comporta que la responsabilitat s'imputi exclusivament al propietari del pis. L'existència d'una assegurança és l'única garantia en casos com el present per tal que els afectats puguin rebre alguna mena de compensació, especialment si tenim en compte l'elevada probabilitat de la insuficiència patrimonial d'un únic propietari per a fer front a indemnitzacions milionàries.